

**«Нұр-Бөбек» мектепке дейінгі шағын
орталығы**

Жанұяда қалыптасқан адамдық сезім баланың адамгершілік тәрбиесінде ең басты алғы шарт болып есептеледі.

«Адамгершілікті, мейірімділікті, қайырымдылықты тәрбиелейтін шын мектеп – жанұя, отбасы, анаға, әкеге, атаға, әжеге, аға-ініге, апа-қарындасқа қарым-қатынас адамгершілікке сын болып саналады», – деген болатын.

Бірақ ата-аналардың балалар тәрбиесінің мақсаттары жөнінде жалпы түсініктері болғанымен, бірақ балалардың дене күші мен психологиялық мүмкіндіктері жайлы көкейтесті түсініктер мен дидактикалық, мінез-құлық әдеттері, мінез-сипаттарын т.б. қандай тәсілдермен тәрбиелеуге болатыны туралы нақты білімдері аз. Сондықтан да отбасында кейде балаларға не шектеу тыс қатан талап қойылады, не ол талап мүлдем бос болатынын, ықпал ету әдістерін тек сөз жүзінде келдістіруге болады. Отбасында балаларды адамгершілікке тәрбиелеуге толық мүмкіндік бола тұрса да өз мүмкіндіктер толық пайдаланылмайды, кейбір отбасында адамгершілікке тәрбиелеуге жете дейін қойылмайды. Көбінесе адамгершілік қасиеттер баланың өсе келе үйренетін қасиеті деп ойлаушылық та бар. Кейбір ата-аналар арасында «Өсе келе бәрін де өз түсінеді» деген әдет бар. Соның салдарынан кейбір адамгершілік сезімдерді, мінез-құлықтың дидактикалық маңызы мен әдеттерін қалыптастыру үшін оңтайлы, сәтті кезеңдер пайдаланылмай босқа өтіп кетеді. Сондықтан ата-аналарды баланың жеке басын қалыптастыруға бағытталған мақсатты тиетін білімдермен қаруландыру қажет.

Ата-аналардың білім дәрежелерінің артуы, олардың педагогикалық мәдениетінің өсуі, қоғамдық тәрбие беретін жүйелердің кеңейтілуі, бұл мекемелердің отбасымен тығыз байланысы жалғыз балалардың тәрбиесі сипатына әсер етті.

Отбасы тәрбиесінде ең маңызды мәселенің бірі – ата-аналардың педагогикалық көзқарасының қалай қалыптасуында. Қазіргі кездегі аса бай отбасылардың пайда болуы, оларда бала тәрбиесінің дұрыс тәжірибесі қалыптасты деген сөз емес. Міне, осындай отбасылардың кейбір ата-аналары балаларының кез келген сұранысын мезетте қанағаттандыры аламын деген нәрсеңізбәрін сөзге келмей сатып әперу, үй тірлігіне қатыстырмауы баласының өзімізді, тек қана тұтынушы, жалқау, басқаның есебінен жақсы өмір сүргісі келетін, арамтамақ болып қалыптасуына әкеліп соқтыратынын ескере де бермейді.

Бала тәрбиесіне отбасының жағымсыз әсер ету жақтарынан сөз еткенде, оны үш топқа бөліп қарастыруға болады.

1. Бірінші топ – баланы қалай тәрбиелеуді білмейді және дұрыс қалай тәрбиелейді. Олар көп емес, алайда, өздерінің саналы өмірімен және сапалы іс-әрекеттерімен тек өз балаларына ғана тәрбие беріп қойып, мектептегі қоғамдық жұмыстарға қолғабыс етіп, басқа ата-аналарға үлгі көрсетеді.
2. Екінші топ – өз балаларына өнегелі тәрбие бергісі келеді, бірақ, қалай тәрбиелеу керек екенін білмейді. Мұндайлар ата-аналардың басым көпшілігі. Олар білмегендіктен балаларына кері әсер етуі мүмкін.

3. Үшінші топ – балаларды тәрбиелеудің жолдарын білмейсің, білгісі де келмейсің, педагогтерге қарсы тұратын төмендегі әлеуметтік топ. Бұлар соншалықты көп болмағанымен, «жың» балаларды беретін отбасылар.

Дегенмен халық даналығы «Ұяда не көрсен, ұйыпанда соны ілесің», «Әке көрген оқ жанар, шеше көрген тәңір ініер», «Не ексең соны орасың» десе ұлы Абай «теңінде адам баласы адам баласының шәкіл, ғылым, ірі, мінез деген нәрселерімен озады. Оған басқа нәрсемен озым ғой демектің бәрі – ақымақшылық» деп түйіндейді. Ал атақты физиолог И. Павлов «әрбір баланың мінез-құлқы ата-анасының жағымды іс-әрекеттерінен үлгі алу барысында қалыптасқанды» деп тұжырымдайды.

Бала отбасы жағдайында өмірдегі әртүрлі жағдайларды өңім қалай ұстауды, адамгершілік әліптесі, кіншіпейіл болу, ілеттілік, сыйластық, үлкендермен және кішілермен қандай қарым-қатынаста болу сияқты тәжірибе жинақтайды және оны мені ереді. Отбасында бірін-бірі сыйлау, қамқоршы болу, бірлесіп еңбек ету секілді игі дәстүрлер қалыптасқан болса, ол ортадан қоғамға қарсы тұратын тәрбиесіз адам шығуы теориялық жағынан алғанда мүмкін емес. Ата-аналардың балаларына деген қамқорлығы мен сүйіспеншілігі, отбасындағы бала тәрбиесін және ондағы құндылықтарды дамытуда отбасының мынадай белгілерін айқындауға болады.

1. Отбасы өзара туыскандық қатынасы бар, әр түрлі жастағы және әр түрлі құналы адамдардан біріккен ұжым.
2. Отбасын ерлі-зайыптылық, ата-анадық, балалардың ата-аналарына, ересектердің кішілерге және бір-біріне деген қарым-қатынас жасау міндеттері байланыстырып тұрады.
3. Ата-аналар мен балалар бір-бірімен бір отбасын басқарумен, екіншілер сол отбасында тәрбиеленумен ерекшеленеді.
4. Отбасы өмірі әр түрлі материалдық және рухани үрдістермен сипатталады.

«Отбасы тәрбиесі» ұғымының өзі «отбасы» және «тәрбие» категорияларының жапытығынан тұрып оның қызметі мен ролі, отбасындағы тәрбие толығымен қоғамдық өмір заңдылықтарына байланысты дамиды.

Отбасындағы әрбір баланың дұрыс тәрбие, сапалы білім алуы шартты жағдайда отбасының әлеуметтік жағдайына да байланысты. Отбасы өз қожалығын, өз бюджетін ұйымдастырады және оны қажетіне қарай бөліп жұмсайды. Ол отбасының экономикалық қызметін құрайды. Отбасының бұл қызметі отбасы ұзамағындағы өзара қарым-қатынасқа екі жақты әсер етуі мүмкін.

1. Отбасындағы үйшілік жұмыстарды (ата-аналар, ересектер мен кішкентай балалар үшін) әділ бөлу ерлі-зайыптылар қарым-қатынасын жақсартады.
2. Балаларды адамгершілікке және еңбекке тәрбиелейді. Отбасындағы жұмыстар дұрыс бөлінбеген жағдайда немесе барлық үй іш жұмыстары тек әйелге ғана жүктелетін болса,

ондағы еркек «патриарх» ретінде енеді де, аз балалар тек тұтынушы ретінде ғана болады. Мұндай жағдайда ересектер ықпалы балаларды дұрыс емес бағытқа жетелейді.

Отбасының тәрбие берушілік қызметі үш аспектіде жүзеге асырылады.

1. Баланың жеке басын қалыптастыру, оның қызығуы мен қабілетін дамыту отбасындағы ересектердің өмірлік тәжірибелері арқылы жүзеге асырылады.

2. Үйдегі әрбір адамның жеке басына отбасы ұжымы үнемі жүйелі түрде тәрбиелік ықпал етіп отырады.

3. Отбасындағы балалар үнемі ересектердің өздерін белсенді түрде тәрбиелеп отыруына мәжбүр ететіндей әсер етеді.

Ата-аналар балаларына, аз балалары қартыған ата-аналарға жамқор болуға тиіс» деген болатын. Мұның өзі отбасындағы өмірді ұйымдастыру, ең алдымен, ондағы ересектердің, яғни ата-аналар мен ата-әжелердің бір-біріне деген қарым-қатынасы мен өзара сыйластығы негізінде қалыптасатындығын айқындайды. "Ақсұрып айтқан ақылдың, ақылмен айтқан сөз ыртық", "Ағасынан ақыл алса, төңгек ұл да жеңілетер", "Ана өз баласын жанымен де, қанымен де сүйеді", "Сүйср ұлын болса сүй, Сүйінерге жарар ол" /Абай/Қорыта айтқанда, бүгінгі күнде жастарымыз әдепті де саналы етіп тәрбиелеу үшін ең алдымен отбасы мен мектептің тәрбие процесін дұрыс ұйымдастыра отырып, ұлттық дәстүрімізді, әдет-ғұрыптарымызды, дінімізді, ата-бабаларымыздан қалған насихат мұраларын балалардың санасына сіңіре білу ата-ана мен мектептің ынтымақтастығының басты міндеті болып табылады.